

Sófár

2013. 02. 04.

עתון הקהילה היהודית בני-ירעג'האזה – a Nyíregyházi Zsidó Hitközség lapja

KÖZELGŐ ÜNNEPEINK

Zájin Ádár

(Emléknep, nem tórai ünnep)

Mózes születésének idején Izrael fiai Egyiptom földjén élnek, József és testvérei már mind meghaltak, és a hálátlan egyiptomiak igyekeztek elfelejteni mindazt a jót, amit József tett velük.

Egyiptomban új király jutott hatalomra, aki nem ismerte Józsefet. Ezt mondta alattvalóinak:

„Látjátok, hogy Izrael fiai népe megsokasodott és megerősödött, s már veszélyt jelent számunkra. Alkalmazzunk megfelelő módszereket, hogy megakadályozzuk szaporodásukat, különben háború esetén ellenségeink számát fogják növelni. Harcolni fognak ellenünk, s utána elhagyják az országot.”

Ezért munkafelügyelőket rendeltek Izrael fiai fölé, és kényszermunkára kényszerítették őket. De minél nehezebb munkára kényszerítették őket, annál inkább sokasodtak és gyarapodtak. Akkor a fáraó azt a parancsot adta minden alattvalójának:

„Minden fiút, aki a hébereknél születik, vessetek a folyóba, de a lányokat hagyjátok mind életben.”

Ilyen körülmények között született egy fiú, akit anyja titkolt, és három hónapig rejtegetett. Amikor már lehetetlen volt tovább rejtegetnie, pa-

piruszkosarat készített, és bekente szurokkal. Beletette a kisgyermeket és elhelyezte a nád közé, a folyó partjához közel, a Nílusba. A gyermek nővére a közelben maradt, hogy lássa, mi történik vele.

A gyermeket a fáraó leánya találta meg, részvét ébredt benne a gyermek

tomit, amiért aztán menekülnie kellett Egyiptomból.

Mózes életét az örökkévaló többször is megmenti a monda szerint (születése után, amikor a királyi koronát a saját fejére igyekszik illeszteni, az egyiptomi megölése után, stb.), mert őt választotta az Örökkévaló, hogy népét kivezesse az egyiptomi rabszolgaságból és elvezesse Kánaánba, az ígéret földjére, ahová ő maga nem jutott el.

íránt, magához vette, hogy felnevelje, és elnevezte Mózesnek.

Ily módon Mózes a fáraó udvarában nevelkedett és ott megtanulta mindazt, amit egy népvezérnek tudnia kell. Közben tudta és nem felejtette el, ki ő és honnan származik. Amikor egyszer kiment a nép közé és látta, hogyan sanyargatják a rabszolgahajcsárok a zsidó rabszolgákat, felgerjedt a haragja, és megölt egy kegyetlen egyip-

Miért is ünnepeljük Zájin Ádárt (Mózes születésének és halálának évfordulóját)? Mózes személyével kapcsolatban ezernyi legenda van. Már életében szimbólummá vált folyamatos nemes harca a gonoszág ellen. Születésének és halálának napját kiszámíthatjuk a Tóra (Mózes IV. és V. könyve) alapján. Bölcseink által kiszámított dátum: Ádár hónap 7. Ez Mózes születésének és halálának évfordulója. Mózeset bölcseink szerint maga az Örökkévaló temette el „...és eltemette őt, ott a völgyben...”. Sírját soha senki nem ismerte és mind a mai napig ismeretlen. Halálának napja nem gyásznep a zsidó hagyományban. „Az eltávozott emlékéből fakadjon áldás az itt maradottakra.” „Zéher cádik li'vráhá.”

Ezen a napon emlékezünk meg a hadsereg és a terrorizmus olyan áldozatairól, kiknek sírhelye – hasonlóképpen Mózes sírjához – nem ismeretes. Megemlékezünk az elhunyt hitközségi tagokról. Szokás ünnepi étkezést rendezni különleges halva-csorával, a Chevra kadisa évi közgyűlését sok közösségben ezen a napon rendezik.

Purim

(Sorsvetés)

Ádár hónapban a 14-ik napon tartjuk purim ünnepét. Purim napját Eszter böjtje előzi meg és mindig Susán Purim ünnepnapja követi. A történet ie. 450 körül játszódik Perzsiában. A

történet elindítója a Tórában is már negatívan említett ámálék népből származó miniszter, Hámán, aki el akarta pusztítani a Perzsa Birodalom minden zsidó lakóját. A Perzsa Birodalom varázslótól sorsvetést kért a zsidó lakosság elpusztításának idejéről. A varázslók ezt Ádár hó 14-ére határozták meg. A király II. Artaxerxész birodalmi egységének biztosítására egységes vallási rendszert parancsolt valamennyi alattvalójára. Ez a rendszer nem tetszett természetesen a zsidóknak, az új vallás bálványimádásra kényszerítette volna őket. Azok a zsidók, akik nem asszimilálódtak a gazdanép vallásához, megtartották hitüket, hagyományukat, a monoteizmust és a Tóra törvényei szerint éltek. A király többé-kevésbé tiszteletben tartotta a meghódított népek önállóságát a vallás, a nyelv, a kultúra és a belső bírások területén.

Hámán, a király nagyhatalmú minisztere, aki előtt mindenki térdet hajtott, megharagudott Mordechájra, aki ez idő tájt a zsidók bírása volt, mert nem volt hajlandó térdet hajtani. Mordecháj, Eszter unokabátyja és nevelőapja megmentette a király életét,

amikor annak két udvaronc az életére tört, meg akarták mérgezni. Mordecháj erről tudomást szerzett és figyelmeztette a királyt, ezért nevét beírták a krónikák könyvébe.

Hámán gonosz tervét úgy adta elő a királynak, hogy a király tulajdonképpen nem is tudta, melyik népcsoportot

akarja kiirtani. Történt, hogy a király Vásti királynét eltávolította és új feleséget keresett. A választás Mordecháj unokahúgára, Eszterre esett. Eszter királyné nagybátyja biztatására felfedi zsidó származását a király előtt, és elmondja Hámán gonosz tervét a zsidók kiirtására. A király a zsidók részére önvédelmi jogot biztosít, így a zsidók legyőzik vidéken és a fővárosban Hámán zsoldosait. A király méltányolja Mordecháj korábbi hűségét (az összeesküvés meg-

hiúsítását), Hámánt megbünteti és Mordechajt teszi meg főminiszterévé.

A purimi győzelem pontos történetét a Megilából szoktuk felolvasni a Zsinagógában. A felolvasást, amely „időhöz kötött tevőleges parancsolat”, az előírás szerint a nőknek is meg kell hallgatniuk, mert nekik is részük volt a megmenekülésben. A felolvasás közben Hámán említésekor szokás a Zsinagógában zajt kelteni dobogással, kereplővel.

Purim napján szokás ajándécsomagot (misloach manot) küldeni barátainknak. Szokás továbbá a szegényeknek ajándékot adni, ez pénz is lehet. A Talmud a Megila traktátusban „elrendeli”, miszerint Minden ember köteles anynyi bort inni, hogy ne tudjon különbséget tenni az „átkozott Hámán” kijelentés és az „áldott Mordecháj” kijelentés között. Étkezési szokás süteményt, Hámántáskát (Izraelben Hámánfülnék nevezik) fogyasztani, valamint jelmezbe öltözni.

Pészách

„És szólt az Örökkévaló Mózeshez és Áronhoz Egyiptom országában: Ez a hónap legyen számotokra a hónapok

kezdeté, ez legyen nektek az első az év hónapjai között” (2Mózes 12,1-2)

A zsidó időszámításban Niszán, a szabadság hónapja az első bizonyos szempontból (újév). Az egyiptomi kivonulás, szabadulás emléke megadta a prioritást Niszánnak, a tavasz havának.

Az Egyiptomot sújtó 10. csapás után a fáraó elengedi Izrael fiait a rabszolgaság házából, így véget ér a 210 éves egyiptomi elnyomás, valamint szélesebb értelemben a 400 éves száműzetés – az első gálut.

Majd ha fiad megkérdezi: Mi ez? Mit jelentenek ezek a furcsa törvények, melyek elválasztanak minket a népektől? Feleld neki – adja meg a Tóra az útmutatást –, hogy „Erős karral vezérelt ki bennünket az Örökkévaló Egyiptomból, a szolgaság házából” (2Mózes 13, 14)

Egyiptom itt jelképpé válik: minden elnyomás, minden gálut, minden erő-

szakos kísérlet, amely a zsidó népet szellemileg asszimilálni, beolvasztani akarja, számunkra „Egyiptom”, annak minden megpróbáltatásaival.

Peszách a zsidóság legnagyobb ünnepe a három zarándokünnep közül.

A kivonulás emlékét évről évre a zsidó hagyomány szerint ünnepeljük. Az ünnep esti vacsoránál olvassuk fel és követjük a Haggádából a Széder esti elbeszélést.

„És beszéld el fiaidnak, fiaid fiainak nemzedékeken keresztül” – mondja a Tóra.

Nagy Ferenc és Balogh Marcell

Jeruzsálem – Az ezerarcú „nő”

A héber nyelvben a városoknak is nemük van. Jeruzsálem nőnemű, feminin város.

Talán nincs is olyan helye a világnak, amelyért a történelem során annyi csatát vívtak volna, annyiszor foglalták el és szabadították fel, mint Jeruzsálemet. Mit tud ez a város, amivel így „magába bolondít” nemzeteket, embereket, vallásokat, hogy mind magukénak érzik „Őt”?

És mit is keres egy zsidó gyökerekkel nem rendelkező, még csak nem is vallásos magyar nő 5773-ban Jerusalájim-ban?

A válasz nem is olyan romantikus: rendkívül kíváncsi, és ez a kíváncsiság még a félelmét is legyőzi. A szigorú biztonsági intézkedések ellenére (vagy talán épp azért) Jeruzsálem nem számít a világ legbiztonságosabb városának ma sem. Ismerőseim nagy többsége féltve és kétségekkel telve engedett útnak, főként, mert az előző év vége a háborús helyzet miatt kifejezetten feszültté vált Izraelben.

Ezek után ki gondolta volna, hogy a tel-avivi Ben Gurion reptérre érve az első, aki az alapos ellenőrzések után fogadja az embert, maga az amerikai színésznő, Katie Holmes? A szép szemű sztár számtalan óriás plakátról mosolyog az érkezőre, ezzel is nemzetközivé téve Izraelt. A Jeruzsálemben vezető úton többször is feltűnik vonzó arca, ellensúlyozva a függetlenségi háborúból mementőként itt hagyott tankok, katonai gépkocsik látványát.

Kézműves a zsidó negyedben.

Az Izrael fővárosába januárban érkező európai turistát először az élet színei, a fák, virágok, parkok zöldje nyugtázza. A télből a tavaszba érkezés is jelzi, hogy más kulturális közegbe lépett az utazó. Az időben való mozgásnak ez is egyfajta megnyilvánulása, hisz Jeruzsálemre (és Izraelre) egyaránt jellemző a múlt tisztelete és a jövő építése.

Az elválasztó különbségekből és a szent helyekhez való kizárólagos ragaszkodásból eredő feszültségeket nem tapasztaltam, de fokozott biztonságra törekvést, az önvédelemre irányuló erő demonstrálását igen. F fiatal, fegyveres, járőröző katonákat mindennap láthatunk az utcákon. Az is feltűnt egy idő múlva, hogy a köztereken nincsenek az Európában szokásos szemetes kukák. Mivel korábban bombákat rejtettek el bennük, így leszerelték őket. Ami azt is eredményezi, hogy Jeruzsálem „az eldobott törött esernyők városává” változik nagy esőzés, szélvihar idején.

Hihetetlen megtapasztalni azt a kettősséget, ami a folyamatos változás, mozgásban levés és a helyekhez, elvekhez való erős kötődés, ragaszkodás ambivalenciájából adódik.

Ha reggel indul útnak az ember, hogy lássa a nyolc kapuval rendelkező Óvárost (amelyből hét áll nyitva: az Aranykapu a zsidó hit szerint a Messiás érkezésekor nyílik majd ki), kezdetben még viszonylagos nyugalomban, kevés zajban teheti meg mindezt. Mi már a Cion kapu előtt zenélő-táncoló csoporttal találkozunk, ami előrevetíti a kapun belüli pezsgő életet. Zegzugos utcák, rengeteg árus, hangzavar, színek, változatosság. Mintha egy középkori mesében lenne az ember lánya, amire még az is ráerősít, hogy a kézművesek az utcán készítik portékáikat: kipákat és imakendőket; az órák és a cipészek - mint egy látvány-pékségben - itt javítják az emberek elhasználódott tárgyait. Báméskodásra kevés a lehetőség a sok inger és a szűk utcákon megrakott kocsijukat toló árusok (gyakran gyerekek!) között. Figyelni kell a duda vagy csengő hóján a torkukat használó „üvöltő dervisekre”, mert különben a kocsin, vagy a kocsin alatt köt-hetsz ki! (Számos európai gyermek számára rendkívül tanulságos lehetne ezeknek a gyerekeknek a sorsa, akik láthatóan természetesként élnek meg a dolgozó hétköznapokat.)

És hol másutt lehetne frissen facsart gránátalmalevet és szahlabot (édes, fahéjas, tejbegrízszerű, forró ital) inni, sokféle humuszt, pitát és béglét zaatarral (péksütemény zöldfűszerrel) enni egyszerűen!

Az Óváros négy negyede (zsidó, keresztény, örmény és mohamedán) más és más látóval várja az ideérkezőt. Az idő rövidsége miatt csak egy alkalommal érintettük a mohamedán negyedet, főként a zsidó és a keresztény negyedet láttuk.

Nem egyszerű a Nyugati Falhoz (Siratófal) jutni, fémdektoros ellenőrzésen kell átmennie mindenkinek, aki közelről akarja szemlélni, érinteni. A téren állva az a szívbemarkoló érzés lep meg, hogy hihetetlen az, hogy most itt állok, ez valóság, nem csak egy képeslap élmény... furcsán érint ez a meghatódás, hisz nem vagyok izraelita vallású, de valószínűleg mégsem tudtam kivonni magamat az ott jelenlévő kollektív érzés alól.

Az Óvároson kívül is nyüzsgő élet jellemző a piac forgatagában, ahol az árusok nagy hangerővel és kóstolót kínálva népszerűsítik friss, ropogós kenyereiket, zamatos zöldségeiket, gyümölcsöket, ezerszínű és illatú fűszereiket, a halfélék garmadáját, ínycsiklandó édességeiket, és ahol tulajdonképpen minden megtalálható, mi szem-szájnak ingere. És ahonnan képtelenség megrakott szatyrok nélkül „elszabadulni”.

A kulináris élmények sokfélesége tovább színezi a Jeruzsálemről alkotott képet. Szusi és etióp étterem, humusz-bár és McDonalds-választék ugyanúgy megtalálható itt, mint a hagyományos zsidó sóletet kínáló falatozó.

A pár itt töltött nap alatt a város megvillantotta ezer arcának némelyikét, és jól választott, vonzása felerősödött, ketőssége visszatükröződik bennem: mennék is, maradnék is egyszerűen. Ez a külvilágban is megnyilvánul: utazásunk előtti nap a nagy esőzés miatt megáradt folyó előnti a Jeruzsálem és Tel-Aviv közötti utat, amit lezárnak. Az elutazásunkat követő napon pedig hó esik Jeruzsálemben! így a közlekedés megbénul, se ki, se be a városból.

Utazásunk hajnalán azonban minden nyitott, a város engedékeny és elengedésre kész.

A reptérre közeledve Katie ismét feltűnik. Igéző szemek cinkosan kacsint: „Még nem láttál mindent!”... Mennyire igaz van ennek a nőnek!

EMLÉKEZZÜNK ÉS EMLÉKEZTESSÜNK

A Dorosicsi Emlékhely

A munkaszolgálat eredete

A Horthy vezette nemzeti hadsereg Fővezérsege már 1919 (!) novemberben rendeletben írta elő, hogy „...sorozásnál a zsidóság és a szervezett munkásság a katonai szolgálatra való behívástól kizárandó.” Ez tette lehetővé az általuk megbízhatatlannak minősített társadalmi csoportok katonai felügyelet alá helyezését. Még ez év decemberében 6.000 fővel 40 katonai jellegű munkásalakulatot állítottak fel. Felügyelőkeretként 50 főként egy csendőrt és két honvéd altisztet, parancsnoknak 100-200 főként egy „erélyes” tisztet jelöltek ki.

Az első zsidótörvény kereteit a Vezérkari Főnökség szűkre szabottnak minősítette, ha „a zsidó destruktív (...), akkor elsősorban a honvédelmi szervezetről kell gyökeresen kiirtani”, volt a reagálás. A fegyveres szolgálatot nem teljesítő magyar állampolgárok közérdekű munkára való behívására a honvédelmi törvény (1939.II.tc.) teremtett jogalapot. A végrehajtásra kiadott HM Utasítás-ban előírták, hogy a zsidónak minősülő egyént külön munkásalakulatokba kell beosztani, két megszorítással: irodai, küldönc- vagy raktári szolgálatra itt sem alkalmazhatók; - katonai kedvezményeik ügyében az alsóbb fokú szervek csak a HM döntése után intézkedhetnek.

A II. és III. zsidótörvény bevezetését, majd a háborúba való belépést követően több jogfosztó rendelkezést adtak ki, amelyek alsóbb szinten megalázó, embertelen következményekkel jártak. Kiadták a zsidó munkaszolgálatosokkal (musz) való „bánásmód kódex”-et is.

A munkaszolgálat elsődleges feladata a zsidó férfiak katonai ellenőrzés alá helyezése, míg a harcoló alakulatok kiszolgálása csak másodrendű cél volt. A harcoló egységekhez vezényelt muszosokkal szemben a fosztogatás, kegyetlenkedés és gyilkosság is polgárjogot nyert. A muszosokat – az esetek többségében – nemhogy katonának, de embernek sem tekintették!...

A muszosok veszteségéről az egykori HM, Nagybaconi Nagy Vilmos, a humánus katonai vezető így ír: „(...) annyi sok erőszakoskodás és gazság történt, és a 2. hadsereg mintegy 50.000 munkaszolgálatosából csak alig 5-6.000 jött vissza életben.”

Szerencsére rajta kívül voltak még Reviczky Imrék, Horváth Kálmánok és mások is!!!!...

Részlet egy, a közvélemény előtt bizonyára alig ismert levélből, amelyet Horthy István, a fronton harcoló kormányzó helyettes 1942. augusztusban

írt Horthy kormányzónak. (Forrás: Gróf Edelsheim Gyulai Ilona: Becsület és kötelesség 1, 1918-1944, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2001.):

„...Még egy szomorú téma: a zsidó századok, ahogy hallom, idekint vagy 20 v. 30.000, a szadisták kedvteléseinek van minden tekintetben kiszolgáltva, az embernek felfordul a gyomra, undorító, a huszadik században is sajnos nálunk (...) attól félek, hogy ennek nagyon meg fogjuk fizetni az árát egyszer. (Nem lehetne őket hazai munkákra visszahívni?) Máskülönb tavasza már kevés él. Sajnálom, hogy nem tudok csupa kellemes dolgot írni (...) kezeit sokszor csókolja hálás fia, Pista.”...

A munkaszolgálatosokat érintő sok szörnyű eset közül egy: a Dorosicsban 70 éve történt tömegmészárlás

A visszavonuló magyar hadsereg 116. számú tábori kórházának parancsnoka 1943 tavaszán kórházat telepített a sebesült, beteg – főleg kiütéses tifuszban szenvedő – muszosoknak a Korosztényhez közeli Dorosics nevű falucska kolhozának szalmatetős faházakból, pajtákából és istállókból álló

A háromnyelvű emléktábla

központjába. A telepet bekerítették és fegyveresen őrizték.

A beteg, legyengült muszosok tömegét irányították ide. Már útközben

megverték, kifosztották őket, megérkezésükkor mindenüket elvették. A „kórház” létszáma ma már tisztázatlan, a tanúk szerint kb. 1.500 volt. Sokan feküdtek a szabad ég alatt. Az erőtlen muszosok iszonyatos körülmények között tengődtek, sok volt közöttük eszméletlen, mozgásképtelen. Orvosi ellátás, gyógyszer nem volt. Naponta sokan haltak meg, holttestüket halomba rakták...

A „kórház” zsidógyűlölő, szadista főorvos-parancsnoka a tifuszi járvány terjedése ellen döntést hozott: 1943. április 29-én éjjel az egyik faépületet, amelyben kb. 800 beteg volt, kívülről lezáratta, benzinnel lelocsolgatta, majd felgyújtatta!!! Az égő fáklyaként menekülni még tudó muszosokat az őrséggel lelövette!!! A bennégettek és a lelöttek száma 4-700 közötti. A túlélők többsége a kezelés hiánya miatt belehalt sérüléseibe és a későbbi megpróbáltatásokba. Csak tucatnyian maradtak végül életben közülük.

A vérengzést követően az áldozatokat egy nagyméretű tömegsírba dobálva akarták a nyomokat eltüntetni.

A „kórház” névsora megmaradt. Az orvosok, eü. altisztek, lelkészek nevei – akiknek a gyógyítás, ápolás, gondozás lett volna a feladatuk – megvannak. A gyógyításra, ápolásra tett esküjük a zsidó muszosokra nem vonatkozott???!...!

A Nagybacsoni Nagy Vilmos HM által kiküldött bizottság jelentése szerint a tüzet „cigaretázó zsidók okozták”, gyújtogatásról, géppuskázásról nincs említés...

A háború után a bűnösök közül csak egy fő nyerte el büntetését. A parancsot kiadó főorvos-parancsnok a háború után elmenekült, nyoma veszett.

2005. szeptember 28-án, az iszonyatos bűncselekmény után 62 évvel avatják fel a HM Hadtörténeti Intézete és Múzeuma, valamint az Ukrán Zsidók Alalptványával közösen elkészített Dorosicsi Emlékhelyet. Az emlékmű a tömegsír fölött a földön hófehér kavicsokból kirakott hatalmas menóra, az ágak végén lévő gránittömbökön 396 azonosított magyar zsidó áldozat neve van megörökítve.

Kovács László

Zelk Zoltán: Dorosicsi alkony, 1943

A gödörben harminchárom halott.
És zuhant már a harmincnyedik.
Mennyit temettünk! s két hónapja már!
rakhattuk volna föl, az egekig.

Így is odáig ért! szörnyű torony!
így is az égig ért, nem bírta már:
letántorgott a torony lépcsőin
és megjelent a sírnál Adonáj.

És felbödülve sírta az imát,
a pernye-szín, füstölgő dallamot –
reszketve kavartok odalenn
a tifusz-rágtá lábak és karok.

Mellét szaggatta, égő rongyait,
a földre hullt és úgy falta a sárt,
elátkozva a Hatodik Napot,
a Semmit hívta vissza, a Homályt.

Súghatták nekem rémült társaim:
„egy örült kántor... öccsét temeti...”
jól tudtam én, hogy ő az: Adonáj!
s ki gödörbe hull, mind öccse neki.

Öccse, gyermeke s bűne minden itt,
minden, mi egykor elbocsájtott,
a tűz, a tetvek, a megfertezett
fanyar- zöld szagu nyári alkonyok.

Gyökérbe, kőbe zúzva homlokát,
ezért hajlong a Szenvedés előtt,
ezért jajong, míg ajka oly kopár,
oly néma lesz, mint Teremtés előtt.

A szörnyű dalnak már csak füstje szállt
s egy vézna ágon az is fönnakadt,
s mi éreztük, a nyirkos rémület
a hirtelen csöndben bőrünkre fagy.

És megint szitkok, megint ütlegek,
– fölocsudtak megdermedt öreink –
megint a csontig sajgó mozdulat,
a sorvadt izmok rossz tánca megint.

A minden-mindegy bárgyu ritmusa.
De lapátunk már hegyeket dobált:
és zuhogott az egeken a hant –
és eltemettük akkor Adonáját.

ZOLI BÁCSI

Klein Zoltán hittestvérünk távozásával közösségünk ismét pótolhatatlan veszteséget kényszerül elviselni. A veszteség nem pótolható, nem mérhető. Talán ezt a mérhetetlenséget tükrözi a búcsúztatásra felkért rabbi és kántor a szó legnemesebb értelmében használt zsidó emberi hozzáállása, kik az első hívó szóra azonnal készségesen rendelkezésre álltak, minden egyéb elfoglaltságot, rossz útviszonyok adta nehézséget félretéve. A hozzátartozó is, kinek csak a méltó búcsúztatás lebegett a szeme előtt.

„Halottról igazat, vagy semmit.”

„A halottas ingen nincs zseb.”

Sorolhatnánk még sok-sok példát a zsidó misztikában gyökerező, már szállóigévé vált idézetek közül.

Ezeknek alapja, hogy hitünk szerint a halandó élete filmszerűen, de teljes újra átéléssel leperog a távozás pillanatában. Ott már nincs választási, döntési lehetőség, csak az önmaga felett ítéletet hozó lelkiismeret. Nincs bankkártya, nincs fizetőeszköz, csak már lezárt ügyletekről kiállított nyugták.

A szomorú hír hallatán Weisz Erzsike néni azonnali reakciója: „rajtam kívülálló okok miatt nem biztos, hogy el tudok menni a búcsúztatásra, de a családom mindenképp képvisel majd, hisz ő volt az, aki gyermekem és férjem után minden alkalommal szívvel-lélekkel mondta a kadist.”

Az ilyen megnyilvánulások és az eltávozott egész életvitele ad reményt, hogy hittestvérünk zseb nélkül, de pozitív szaldójú nyugtákkal gazdagon térhet meg Teremtőjéhez.

Lech be'salom, Zoli bácsi!

Sárosi György

VANNAK MÉG TANÚK XVI.

Váradiné Farkas Emma

1773-ban írott emlékek utalnak arra, hogy Hajdúnánás lakossága zsidókkal kereskedelmi kapcsolatba került. A 19. század elejétől a zsidóság már fontos elemévé vált Hajdúnánás életének.

Megjelenésük mentalitásban, gondolkodásmódban jelentett új áramlatot. A zsidók egy modernebb életszemléletet képviseltek, ami olyan vonásokon keresztül volt mérhető, mint az őket jellemző szorgalom, vállalkozói kedv és haszonelvűség.

Ezek a polgári jellemvonások az adott feudális keretek között egy modernebb világ felé mutattak, annak előfutáraként értékelhetőek. (Forrás: Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XXX.)

1940-ben 17.996 fő volt Hajdúnánás lélekszáma, közülük mintegy 6 %, tehát csaknem 1100 ember volt zsidó.

Váradiné Farkas Emma (zsidó neve: Friemed) családja ebből a városból származik, most az ő története következik.

1924. október 25-én születtem Hajdúnánáson. Édesanyám Dászkál Szeréna, édesapám Farkas Mátyás.

Öten voltunk testvérek: Erzsébet 1917-ben, Erna 1920-ban, Sándor 1922-ben született, utánuk következtem én, Éva pedig 1929-ben született.

Édesapám marhakereskedő volt, édesanyám otthon dolgozott a háztartásban. Kóser háztartást vezettünk, de a háború előtt szinte minden vidéki zsidó család így élt. Hajdúnánáson a zsidó élet intézményei: a zsinagóga és a cheider egy utcában helyezkedtek el, amit később Zsidó utcának neveztek. Nem voltunk gazdagok, de édesapámnak volt annyi jövedelme, hogy középosztálybeli szinten el tudta tartani a családját. Én az elemibe a hajdúnánási zsidó iskolába jártam, majd elvégeztem a gimnázium négy osztályát. Az volt a tervem, hogy táncpedagógus leszek. Ez a családjamban nem volt ismeretlen, ugyanis az édesanyám egyik testvérenek, Dászkál Móricznak tánciskolája volt Hajdúnánáson. Nagyon szerettem szerepelni, ügyesen tornáztam, táncoltam. Sajnos mire Budapesten megkezdhettem volna a táncpedagógusi tanulmányaimat, bejöttek a zsidótörvények, a megszorítások, így nem vettem fel, nem tanulhattam tovább. Erna és Sándor testvéreim befejezték Hajdúdorogon a négy polgárit. Sándor utána nyomdász lett, Éva varni tanult, Erzsébet, a legidősebb nővérem férjhez ment. Férjét, Schlisser Izidort behívták munkaszolgálatra, ezért a nővérem, hogy ne legyenek egyedül, az 5 éves Bandikával hazajött.

Édesanyám 1943-ban középfülgyulladásban egy hét betegeskedés után meghalt.

Ekkorra már Sándor testvérem is munkaszolgálatos volt.

1944 tavaszán – a pontos dátumra nem emlékszem – bejöttek a németek és megkezdődött a zsidók összegyűjtése. Jött a rendelet, hogy mindenkinek sárga csillagot kell viselni.

Hajdúnánáson két utcát kiürítettek. Az egyik volt a Zsidó utca, mindenki így hívta, a másik a mellette lévő. Az ott található házakba zsúfolták be az embereket. Egy-egy szoba jutott egy családnak, ez volt a

Erna, Sanyi, Éva és Emma, az életben maradt négy testvér

gettó. Takarókat terítettünk le a földre és úgy aludtunk. Ágyneműt, valami ruhaneeműt és ennivalót vihettünk magunkkal, minden egyéb holminkat ott kellett hagyni a házukban. Mikor elfogyott a hazulról vitt élelem, csendőri kísérettel mehetett ki két ember a városba valamit vásárolni. Ez a gettóbeli élet nem sokáig tartott, talán két hétig, amikor jött egy újabb parancs, hogy a zsidókat össze kell gyűjteni a templomudvarra. Ott a csendőrök felállítottak egy asztalt, az asztal előtt egyesével haladtunk el, és mindenkinek le kellett adnia az ékszereit, minden még meglévő értékét. Emlékszem, mindez estére fejeződött be, már sötétedett, ennek ellenére menni kellett a vasútállomásra, ahol vártak a marhavagonok. Ahogy vonultunk a pályaudvarra a csendőrökkel, a lakosság két oldalról kísért bennünket. Volt, aki örömet fejezte ki, de volt, aki sírt, és egy-egy darab kenyeret odacsúsztatott. Fogalmunk nem volt, mi miért történik, mi következik, hova utazunk.

Hallottunk olyan híreket, hogy Sándor testvérem Hajdúböszörményben van, munkatáborban. Édesapám a készpénzét nem adta oda a csendőröknek, eldugta a kabátja bélésébe. Az volt az elgondolása, hogy hát-ha Böszörményben találkozunk Sándorral és kidobja neki a vagonból a pénzt. Persze ez nem így történt, a testvéremmel nem találkoztunk.

Megérkeztünk Debrecenbe, ahol a város mellett kiszállítottak a vonatból, és a szántóföldön, a szabad ég alatt töltöttünk talán egy hetet. Itt találkoztunk össze a későbbi férjem, Felbermann Pál szülei, akik összehordtak kis gallyakat, és főztek valami kis ételt, amivel megkínáltak. Aztán kis síheder német SS-ek jöttek, beteltek mindenkit újból a vagonokba. Édesapám a nála lévő pénzt, félve hogy az SS-ek megtalálják, egyszerűen eldobta, négy fillér maradt a zsebében. Emlékszem, hogy sírt szegény, hogy ennyi maradt élete munkájából. Azt mondogatta, milyen jó, hogy az édesanyánk mindezt nem érte meg, ő el van temetve és van sírköve.

A vagonokban rengetegen voltunk. Nem adtak egy korty vizet sem, a szükségünket konzervdobozokba végeztük, amit kiborítottunk, ha nagy ritkán ránk nyitották az ajtót.

Vizünk annyi volt, amit üvegekben magunkkal vittünk. Ment a vonat vagy három napot, majd megérkeztünk Auschwitzba. A csomagunkat, a szegényes kis holmit a vonatban kellett hagyni.

Minden nagyon gyorsan történt. Édesapámat, Erzsébet nővéremet és a kis Bandit baloldalra állították, engem, Ernát és Évát a jobb oldalra. Azt láttuk, hogy a fiatalok kerültek a jobb oldalra, az öregek, a kisgyerekesek a baloldalra. Emlékszem, édesapám utolsó szava az volt, hogy „Gyerekek vigyázzatok a csomagokra”. Nem értettük, milyen csomagokra, hiszen minden a vagonban maradt. Utólag visszagondolva, ha a kisfiú az édesapám kezét fogja, akkor Erzsébet is megmaradt volna, de hát hogy engedte volna el ő a gyermeke kezét. Itt láttuk őket utoljára.

Minket hármunkat elvittek a fürdőbe, lekopaszítottak, szórtelenítettek mindenütt. A ruháinkat ott kellett hagyni, adtak valami kis rongyokat, abba kellett öltözni Innen mentünk a barakkokba. Itt a blockeltestek lengyel zsidó nők voltak, akik ugyanolyan durvák voltak, mint a németek. Beázott a tető, a vizes földön aludtunk, szorosan egymás mellett a csupasz, nedves földön. Megfordulni csak úgy lehetett, ha az egész sor fordult. Tisztálkodási lehetőség annyi volt, hogy lajtos kocsiban hoztak vizet, persze keveset, így hárman egy lavór vízben mosakodtunk meg, ahogy tudtunk. Egy nap egyszer adtak a koszos csajkánkba valami üres levest. Minden tíz embernek volt egy csajkája. Ha akadt benne egy darab krump-

li vagy egy szem bab, azt háromfelé osztottuk. Picit leharaptunk belőle és adtuk a másik szájába. Munka nem volt, csak tengtünk-lengtünk. Minden nap már hajnalban zehlappal volt, jött Mengele, nézte a szemünket, orrunkat, kezünket, és válogatott ötletszerűen. Akiket kiállított, azok a lányok örökre eltűntek. A lengyel nők, akik már 5 éve ott szenvedtek, mutatták a kéme nyeket: „ott égetik őket, meg ott égtek el a hozzátartozóitok is.”

Nem hittük el, „ilyen nem létezhet,” pedig igaz volt.

Auschwitzban olyan két és fél hónapig voltunk, amikor jött a parancs, hogy be kell vagonírozni bennünket. Mentünk a vonattal városról városra, már bent Németországban, és elérkeztünk Bergen-Belsenbe. Itt sátrakban laktunk, majd kiválogattak munkára és elkerültünk Duderstadtba, szerencsére együtt. Sőt, velünk volt Felbermann Vera, az első férjem testvére, és egy

Családi fotó. Az álló sorban középen Farkas Emma

unokatestvérem, Róth Margit is

Duderstadtban egy gyárban dolgoztunk, töltenyűveléket válogattunk. A gyárhoz tartozó lágerban a korábbihoz képest nagyon jó elhelyezésünk volt, mert piccseken aludtunk, pokróccal takaróztunk, lehetett egy héten kétszer zuhanyozni és adtak enni. A húgomat, Évát kiválasztották konyhára. Egyik napon én mentem el helyettesíteni, mert Éva betegeskedett. Emlékszem, egy barna szövetkabát volt rajtam. A konyhán elcsentem egy jó nagy főtt lócsontot azzal, hogy viszem a testvéreimnek, ők is egyenek egy kis jót, mert a csont végén volt egy kis hús. Mikor sorba álltunk, a lágerfőnöknő észrevette, hogy kidudorodik a kabátom. Mondta, vigyem vissza a csontot a konyhára. Nem vittem vissza, hanem eldugtam, de a lágerfőnöknő megtalálta. Na, akkor kaptam tőle egy olyan pofont, hogy tényleg a csillagokat láttam. Akkor tapasztaltam meg, hogy milyen az, amikor az ember az ütéstől csillagokat lát, ezt a jelenséget addig csak hallomásból ismertem.

Aztán a végén ennek a nőnek a kedvence

lettem. Az történt, hogy egyik alkalommal egy német nőnek fésültem a haját. Meglátta az „aufseherin” (így kellett szólítani a lágerfőnöknőt), kérdezte, hogy „te értesz a fodrászkodáshoz?”. A többiek mondták, hogy „hát még ha látná, hogy tud táncolni!” Tartottam egy tornabemutatót, a lányok énekeltek, én spárgát csináltam, pörögtem, forogtam, tetszett az aufseherinnek. A végén a kedvence lettem annak, aki korábban jól összepofozott.

Duderstadtban 1945. április elejéig voltunk, amikor újból bevagoníroztak bennünket, egy szál ruhában, élelem, víz nélkül. A vonat hol megállt, hol ment. Volt, hogy le kellett szállni, mert bombázások voltak. Akkor a németek már a front elől menekültek és vittek magukkal minket is. Egy ideig mentünk vonattal, majd gyalog. Enni nem adtak semmit. Egy éjszakát egy filmgyár épületében töltöttünk. A nyomokból, széthagyott rongyokból, papírdarabokból arra következtettünk, hogy előttünk ott járt már más fogoly transzport. Reggel mentünk tovább, hetekig gyalogoltunk. Ha láttunk egy szemétdombot, szaladtunk keresni valami ennivalót, krumplihéjat, egy-egy répát. Végül hetek múlva csontig lesoványodva, elcsigázva, rongyosan érkeztünk Theresienstadtba. Ott több magyar családdal találkoztunk, akik Ausztriából kerültek Theresienstadtba.

Együtt voltak a szülők a gyerekekkel, ezt nem is értettük, hogyan lehetséges. Ezek a magyarok csodálkoztak, hogy mi miért vagyunk ilyen rossz állapotban. Mikor elmeséltük nekik, hogy min mentünk keresztül, nem akarták elhinni.

Theresienstadtban már nem sokáig voltunk, mert jöttek az oroszok és felszabadították a tábor, kinyitották a kapukat és mondták, hogy mehetünk, amerre látunk.

Na de hova menjünk? Soványak voltunk, rongyosak, nem volt pénzünk.

Végül kaptunk tőlük igazolást és vártuk a lehetőséget, hogy hazajöhessünk.

Én és a testvéreim a vonat tetején utaztunk haza, mert csüngtek még a vonat oldalán is, bent nem volt hely. Ha alagút jött, összehúztuk magunkat, nehogy levigye a fejünket. Így érkeztünk meg Budapestre, ahol már megszervezték a deportáltak fogadását. Kaptunk egy kis pénzt is. A nővéremtől a hazaúton egy orosz katona ellopta a pénzét. Emlékszem, hogy sírt a testvérem, de mondtuk neki, hogy ne sírjon, úgy sem ér

az a pénz semmit. Így is volt: mire hazajöttünk Hajdúnánásra, a pénzért egy tojást sem tudtunk vásárolni.

A házukban idegenek laktak, de rendesek voltak, mondták, adjunk egy kis időt és kiköltöznek.

Róth Margiték háza üres volt, érdekes módon azt nem foglalta el senki, ott helyezkedtünk el átmenetileg.

Hazajött a korábbi udvarlóm, Felbermann Pál is. Gyorsan történtek az események. 1945. augusztus 27-én már össze is házasodtunk. A háború előtt az ő szülei, akik szintén odamaradtak, földbirtokosok voltak. 1945-ben még megvolt a tanyájuk, kiköltöztünk oda. Persze nem sokáig maradhattunk, mert a földet elvették. A férjemnek nem volt szakmája, a gazdálkodáshoz értett, de föld nélkül ez nem ment. Az elején mindenfélével foglalkozott, hogy eltartsa a családot, hiszen gyerekeink lettek: 1946-ban megszületett Tamás, majd 1948-ban Endre. Én bekerültem a debreceni fodrász ktsz-hez, fodrász lettem, majd később Miskolcra költöztünk. A férjem végül tsz agronómus lett, de megromlott a házasságunk és 24 év után elváltunk.

A testvéreim a háború után kivándoroltak, Sándor Ausztráliába, Erna Amerikába, Éva Kanadába. Sándor testvérem 65 évesen meghalt, Éva és Erna élnek. Erna még 90 évesen is hazajött Amerikából meglátogatni.

A válasom után kétszer mentem férjhez. A harmadik férjemmel, Váradi Lászlóval nagy harmóniában éltünk. Sajnos 12 évi házasság után, 2000-ben ő meghalt. Azóta egyedül élek Miskolcon.

A fiaimat kisgyerekkorukban zsidóként neveltem. Jártak cheiderba is egy ideig, de ahogy cseperedtek, nem nagyon érdekelte őket a vallás. Én a mai napig minden péntek este gyertyát gyújtok, a nagy ünnepeket számon tartom. A chanukat a gyerekek is megünneplik.

Nagyon szép a családom, a két fiamtól van négy lányunokám és 5 dédunokám: 2 fiú és három lány.

Endre fiam nagy ünnepeken jár tempolomba, ápolja a hagyományokat és gondoskodik arról, hogy a gyermekei, unokái is megismerjék a család történetét. Az ő családfakutatása eredményeként tudtuk meg, hogy nem Erzsébet volt elsőszülött testvérünk, mert előtte szüleinknek 1914-ben született egy gyermeke, Jenő, aki két hetes korában meghalt. Szüleink soha nem beszéltek róla. A kutatás nélkül rövid földi léte homályban maradt volna, így viszont már ő is tovább él emlékezetünkben.

PÁR-BESZÉD

Az ősztendő utolsó hónapjában a Chanuka kísérő programjaként nyílt meg két nyíregyházi alkotó közös bemutatója, mely a „Pár-beszéd” címet viselte. A kiállítást Kalenda Zoltán újságíró nyitotta meg. Az alábbiakban az ott, tőle elhangzottakat közöljük...

Az alkotók nevében is köszönöm, hogy jelenlétükkel megtisztelték mindkettőjüket

Kedves Mindnyájan!

Bocsássák meg nekem, hogy messziről kezdem, ám az elmúlt napok tanulsága miatt, már mint hogy aki mikrofon elé áll, avagy kisebb közösség elé lép ki, jobb ha igazolja magát: Kalenda Zoltán vagyok, a nyíregyházi főiskolán végeztem, igaz ugyan, hogy öt évig a négy esztendőt, így hát egyike vagyok azoknak, akik egyetemi szinten végezték el a főiskolát...

Ráadásul épp tegnap, a Kossuth téren emlékeztem meg szereznyen önmagamban arról, hogy pontban 40 éve szerveztem meg a tegnapig utolsó diáktüntetést. Igaz, akkor csupán azért, hogy a kilencvenegynéhány főiskolás fiút ne költöztessék át a Sóstói útról a volt Tanítóképző Búza utcai épületébe. Kétszáz lánytársunk is velünk tartott s énekeltük együtt az Őrizd a békét dalát...

Kedves Mindnyájan!

Mea culpa hát a kiterőért...

Még egy hete sincs, hogy méltó kitüntetés ért egy nagyszerű nyelvészt, aki így legkiválóbb lett a kiválók között. Köszönő szavaiban szép mondatokkal szólt arról, hogy nyelvészként könnyű dolga volt, hiszen olyan nagyszerű partnerrel dolgozott, mint az anyanyelv.

Édes anyanyelvünk. És gyönyörű... Gondoljunk csak bele egy egyszerű példaként: milyen hangulati különbségeket idéz elő bennünk, ha a BESZÉD szóhoz hozzá tesszük a SZÓT, s lesz belőle szóbeszéd. Nem kellemes. Vagy épp azt, hogy JEL-BESZÉD. A korábban kissé sanda jelentés mára megszelídült, hiszen már jeltolmácsokat is képeznek e tájékon. Példabeszéd? Testbeszéd? Perbeszéd? Gyűlöletbeszéd? Válogathatunk kedvünk szerint. Van még pár...

Apropó: pár beszéd. Párbeszéd!

Valljuk meg: elszoktunk tőle, leszoktunk róla. Hiánycikk lett. Az volt régen is, ám ott néha a pult alól még csak-csak előkerült. De mára, féltő, hogy a pult sincs meg már, egyesek még arra is esküsznek, hogy a pult boltja is a múlté...

Szóval hiányzik: az egymást egyenrangúnak tekintők beszéde, ahol a kor és a harmadokban jelölt támogatottság nem érdem, hanem állapot. S láthatjuk: könnyen elillanó, más állapot...

Mi kell egy párbeszédhez? Normális, nyugodt háttér, persze minimum két ember azzal a nem is titkolt szándékkal, hogy egymás meglátásait, véleményeit tolerálják, megbecsülik, az értékes, hasznos, előrevivő gondolatokat pedig beépítik, felhasználják...

Pár-beszéd... Köszönöm jómagam is e két alkotónak azt, hogy közös munkájuknak az első pillanattól kezdve fül-és szemtanúja is lehettem. Érdekes volt, amint két, viszonylag különböző háttérből érkező ember keresi és kutatja a közös nevezőt, megtalálván az alkotás örömét. Mert mi is történt valójában.? Egy értékes korban járó zsidó nyakába veszi az izraeli nagyvárost, persze nyakában a fotómasinával. Izgalmas, érdekes látószöveget keres és talál is. Kattog a gép, gyűlnek az élmények. Mindezt pedig egy grafikus, akinek fura de érdekes műfaja létezik, amióta a számítástechnika megjelent a honi médiában, szóval ő pedig átgondolja és átfogalmazza az ő sajátos nyelvére a fotók tartalmát. Így kerül egy asztalra – bocsánat egy képre a zsidó katonalány a sivatagban imádkozó öreggel, azt az érzetet keltve, hogy béke van... De szép is lenne.

Hát így lesz Somos és Pristyák párbeszéde példamutató s fantáziát megmozgató, a beleképzelés jogát a szemléldőre bízó művészi munka.. S van ám, e párbeszédnek még számos okozata. Például a jókedv, amiben e két embernek része volt. És a sikerélmény, a közös élmény sikere.

Ezen élményt kívánom valamennyiünk számára. Legyen részünk benne mind gyakrabban. És legyünk szereplői egyre többször és többször a pár-beszédnek. Hallgassuk meg egymást, józan és értékes véleményekkel, cseréljünk eszmét. Ülünk le egymással.

Égymással szemben, vagy egymás mellé. Lényegtelen.

A legfontosabb a jelenlétünk. A jelen. S a létünk...

NETANYAHU KONTRA OBAMA

Újraválasztásukat követően mind Barack Obama amerikai elnök, mint pedig Benjamin Netanyahu izraeli miniszterelnök ugyanazokkal a vitatémákkal találják szembe magukat, melyekkel korábban: palesztin béketárgyalás, telepek építése, és mindenek felett az iráni nukleáris kérdés.

A legtöbb különbség el fog halványulni azon törekvésük eredményeképpen, hogy megállítsák a perzsa állam nukleáris fejlesztéseit – mondta Zalman Shoval, a múlt század utolsó éveiben az Egyesült Államokba akkreditált izraeli nagykövet. „Obama és Netanyahu jól tudják, hogy együtt kell dolgozniuk az elkövetkezendő években, [...] még ha személyes és politikai okok egész sora nehezíti is meg a harmonikus együttműködést, egészségre kell jutni”.

Az izraeli választások eredményének tudatában talán kijelenthető, hogy az a két vezető néha ingerült viszonyán enyhíteni fog. A referendum előtti közvélemény kutatásból kitűnik, hogy a „Zsidó Otthon” (Ha’Bait Ha’Jehudi – a szerk.) nevű párt jön be Netanyahu Likud-Beitenu pártszövetsége mögé másodiknak, amely párt támogatja a telepek további építését és ellenzi mindenféle palesztin állam létrejöttét. Ehelyett a „Yesh Atid” (Van Jövő – a szerk.) érte el a dobogó második fokát, amit egy tévés műsorvezető, Yair Lapid vezet, és amit szakértők sokkal moderáltabb pártnak tartanak.

„A Yesh Atid koalícióra lépése Netanyahu kormányának visszafogottabb imázst adhat, ha feltételezzük, hogy a párt belemegy egy szövetségbe” – mondta Eytan Gilboa, a tel-avivi Bar Ilan Egyetem politológia professzora, aki szakértője az amerikai-izraeli kapcsolatoknak. „Lapid úgy nyilatkozott, hogy több erőfeszítés szükséges a palesztin tárgyalások kapcsán és óvatosságra int az Irán elleni akciókkal kapcsolatban”.

Irán

Jay Carney, a Fehér Ház szóvivőjének nyilatkozata alapján a választási eredmények nem érintik „rendíthetetlen elkötelezettségünket Izrael biztonsága iránt”. Közvetlen tárgyalásra szólított fel a felek között egy „két-állam megoldás” érdekében.

Az Egyesült Államok és Izrael között a feszültség akkor éleződött ki, amikor Obama és Netanyahu szeptemberben nem értettek egyet abban, hogy Iránnak vajon mikor lesz megfelelő mennyiségű dúsított uránja ahhoz, hogy egy nukleáris fegyvert már könnyedén össze tudjon állítani. Netanyahu húzott egy „vörös vonalat” arra az esetre, amikor is be kell vetni a katonaságot, mert a perzsa állam folytatja a dúsított urán előállítását. Az amerikaiak szerint egy ilyen akció limitálná a lehetőségeiket, hozzáteve, hogy európai partnereikhez hasonlóan inkább összpontosítanak a gazdasági szankciókra.

Ezen súrlódás akkor enyhült csak, amikor az izraeli miniszterelnök szeptember 27-én az ENSZ-közgyűlésen egy lehetséges Irán elleni csapás időpontját októberről kitolta ez év elejéig. Másnap Obama közleményben tudatta, hogy a két vezető teljes mértékben egyetért.

Stratégiai kapcsolat

Gerald Steinberg, a Ramat Gan-i Bar Ilan egyetem professzora szerint Irán ügyében a véleménykülönbségek jelentős mértékben redukálódtak. Szerinte ezek az eltérések sokkal inkább ideológiai vagy személyiségi alapokon mutatkoztak, mintsem biztonsági vagy stratégiai területeken.

Az Egyesült Államok Izraellel fennálló kapcsolatának meglehetősen erős támaszt ad egyrészt az amerikai zsidók politikai befolyása, másrészt az evangéliumi keresztények, továbbá az a biztonsági viszony, melynek során Izrael stabil, megbízható szövetségesnek bizonyul a hidegháború óta. Az elmúlt két hónap során is az amerikai kormányzat

a zsidó állam mögé állt a 150 palesztin és öt izraeli életet követelő gázai konfliktus során, valamint a palesztinok ENSZ-béli államiságot kérő szavazása kapcsán.

Ugyanakkor az észak-amerikai állam a legnagyobb kereskedelmi partner. Az izraeli Központi Statisztikai Hivatal közlése alapján az export tavaly elérte a 17,6 milliárd dollárt, míg az import a 9,4 milliárdot. 54 izraeli cég papírjaival kereskednek a New York-i tőzsdén. Ez az Egyesült Államokon kívüli országok listájában Kína mögött a második legjobb eredmény.

A palesztin kérdés

Obama beszédében kifejezte egyet nem értését a ciszjordániai zsidó telepek építése kapcsán. Ez az a terület, amit Izrael az 1967-s háborúban foglalt el Jordániától. A Béke Most izraeli szervezet szerint ez a palesztinok tárgyalási pozícióját erősíti. Netanyahu az elmúlt 47 hónapban rekordszámú tendert írt ki ciszjordániai házak építésére.

A telepek létrehozás a béketárgyalások felélesztését és a két államról szóló tárgyalást távolíva teszik – mondta Philip Wilcox, a Külügyminisztérium korábbi szakértője, aki most a Közel-Kelet Békéjéért Alapítvány politikai csoport elnöke. Az eset hatalmas dilemma elé állítja az Egyesült Államokat, amely Izraellel való kapcsolatát közös értékekre és érdekekre építette.

Nőhet a feszültség a konfrontálódó Irán miatt, ha a komoly véleménykülönbségek fennmaradnak a palesztin kérdésben – állítja Yehuda Ben-Meir, a Tel Aviv Egyetem Nemzetbiztonsági Tanulmányok Intézete tagja. „Ennek hatása érezhető lehet majd az iráni kérdésben is” – tette hozzá.

Hagel jelölése

A korábbi nebraskai republikánus szenátor, Chuck Hagel jelölése a védelmi tárca élére tovább mélyítette az Iránnal szembeni félelmeket. Reuven Rivlin képviselőházi elnök szerint aggasztó Hagel izolációs politikája és annak hatása az amerikai külpolitikára.

Néhány – szintén republikánus – szenátor, mint például az arizonai John McCain, vagy a dél-karolinai Lindsey Graham támadják Hagelt, mert nem lép fel kellően támogatólag Izrael mellett Irán ügyében.

Jeremy Ben-Ami, a J-Street, egy Washington székhelyű, Izrael melletti amerikai lobbicsoport elnöke, akik támogatnak egy Ciszjordániában létrejövő palesztin államról folyó tárgyalást, azon meggyőződésének adott hangot, hogy változást tapasztalt a Fehér Háznak a zsidó állammal szembeni viselkedésében.

Diplomáciai vonal

John Kerry jelölése a külügyminiszteri posztra kevésbé váltott ki aggodalmat az Izraelt támogatók körében. 2009 februárjában Kerry volt a legmagasabb rangú amerikai képviselő, aki ellátogatott Gázába, miután azt 2007-ben a Hamasz ellenőrzése alá vonta. Nem találkozott annak a szervezetnek a képviselőivel, amelyet mind Izrael, mind az Egyesült Államok, mind pedig az Európai Unió terrorszervezetként könyvel el.

Shoval szerint Netanyahu tudatában van annak, hogy egy olyan kormányra van szüksége, ami lehetővé tesz számára egy „valamiféle” diplomáciai folyamatban való részvételt a palesztinokkal. Hozzátette ugyanakkor, mindig vannak olyan pontok, amelyekkel kapcsolatban Jeruzsálem és Washington egyetértenek abban, hogy nem értenek egyet.

Ezt Irán kapcsán nem lehet majd eljátszani. David Makovsky, a Közel-Kelet Politika Washingtoni Intézete igazgatója szerint Obama és Netanyahu egy dolgot nagyon jól értenek. Irán 2013-ban olyan próba elé állítja kapcsolatukat, mint korábban semmi más.

Calev Ben-David és Nicole Gaouette 2013. január 24-én, a Bloomberg.com oldalon közzétett cikke alapján az oldalt Sugár Károly szerkesztette.

ÉVA NEM EVETT ALMÁT

A Tanach-ból és a zsidó történelemből merített témákkal kapcsolatos 101 tévedést tisztáz Chajim Navon rabbi a fenti címmel tavaly kiadott könyvében. Az alábbiakban ebből olvashatnak válogatást; elsőnek természetesen a kötet címadó témáját választottuk.

Arthur Miller, az ismert amerikai drámaíró mondta: „Nem lehet visszaakasztani az almát a tudás fájára. Miután kinyílt a szemünk, arra ítéltünk, hogy egyre többet és többet lássunk, nem pedig kevesebbet.”

Érdekes, miért gondolja szinte mindenki, hogy a tudás fájának a gyümölcse az alma volt? Ősi forrásaink egyáltalán nem határozzák meg az említett gyümölcs fajtáját. Bölcsseink többféle feltevése ismeretes: etrog, füge, szőlő, sőt, búza is szerepel a feltevések sorában, almáról egyáltalán nem esik szó.

A könyv borítója

Miért „gyanakodtak” bölcsseink a felsorolt gyümölcsökre? Az etrog-ra azért gondoltak, mert az a legszebb, bódító illatú gyümölcs. A füge azért jött szóba, mert fügefalevével takarta el Ádám és Éva meztelenségét a bűnbeesés után. A búza talán azért lett esélyes, mert számos bűn forrása az emberek küzdelme a kenyérért. A szőlő pedig azért, mert ezzel vontak párhuzamot a bűn és az alkohol (bor) hatására okozott károk között.

A Rambam szerint a tudás fájának története az „igazság és hazugság” fogalmairól a „jó és rossz” fogalmaira áttérést szimbolizálja, ami egyet jelent az ember logikus gondolkodásból ködösebb elmélkedésre való áttéréseivel. A történet minden ember életében megismétlődik: a képzelet és a vágy elhomályosítja a gondolkodást.

Mózes a Szináj (Sínai) hegyen kapta a Tórát

Egy talmudi traktátus kezdődik a fenti mondattal. A dolog azonban korántsem ilyen egyszerű. Valószínűtlen, hogy Mózes ott kapta a teljes Tórát, hiszen az abba foglaltak egy része jóval a Szináj hegyi kinyilatkoztatás után történt. Meg van írva például a negyedik könyvben, hogy Mózes elvesztette önruralmát és rávert botjával a sziklára, hogy vizet fakasszon (ahelyett, hogy szólt volna a sziklához, ahogy azt az Örökkévaló parancsolta neki). Emiatt nem mehetett be Kánaán földjére. Logikus feltételezés, hogy ha Mózes előre tudott volna erről az esetről és következményéről, nem vesztette volna el a fejét.

Akkor hát mit kapott pontosan a Szináj hegyen? A Tízparancsolatot és még néhány tórai szakaszt. A mai napig vitatott, mit is hallhatott pontosan a hegyen. Feltételezhető, hogy ott kapta a Teremtés könyvét és néhány szakaszt a második könyvből (Nevék könyve). Más szóval: azokat a tórai részeket, amelyek az addigi múltjára vonatkoznak, nem a jövőjére.

A Bábeli Talmudban is különböző feltételezések szerepelnek ezzel

kapcsolatban. Egyes nézetek szerint tekerescsenként, mások szerint egyszerre, teljes egészében született a Tóra. Mózes időről időre nekiült és megírt egy-egy részt, vagy pedig, miután negyven éven át szem- és fültanúja volt a legtöbb eseménynek, egyszerre, elejétől a végéig jegyezte le?

Akárhogy is történt, abban minden hívő zsidó egyetért, hogy a Tórát az égből kaptuk.

A zsidóság hisz a lélekvándorlásban

Ilyen formában nem igaz, mert a zsidóság a lélek megmaradásában hisz, azaz abban, hogy a lélek nem hal meg a test elpusztulásakor. A lélekvándorlásra azonban nem találunk utalást sem a Tórában, sem a Talmudban. A 10. században élt Szaadja ben Joszef Gaon rabbi meglepetten állapította meg, hogy zsidó emberek hisznek a lélekvándorlásban. Írásában ellenkezésének adott hangot, azzal fejezvé be, hogy kár minden sorért, amit ennek a különös felfogásnak a cáfolására kényszerült leírni.

Másrészt a kabala nagyjai között voltak – és nem is kevesen –, akik hittek a lélekvándorlásban, így a kérdést bölcsseink sokat vitatták a mai napig. A történelem fintora, hogy Baal Sem-Tov, a chaszidizmus megalapítója azt állította, hogy benne az imént említett Szaadja ben Joszef Gaon lelke lakozik.

Habár a lélekvándorlás vitatott, a lélek megmaradásában egyetért minden zsidó gondolkodó. Miért nem találunk erre utalást a Tóra öt könyvében? Szaadja rabbi válasza: Az emberi értelem azt sugallja, hogy a test halála nem hat a lélekre, ezért a nagy görög filozófusok is (például Platón) hittek a lélek megmaradásában. Nem szükséges, hogy a Tóra olyan információkat hozzon tudomásunkra, amilyenekkel az emberi értelem is szolgálhat. Ahogy a Tóra nem foglalkozik azzal, hogy megtanítsa: 49 négyzetgyöke 7, éppúgy nem kell arra oktatnia, hogy a lélek nem tűnik el a test halálával.

A Messiás fehér számaron érkezik

Az Aranykapu - ahol a Messiás bevonul

A Messiás számára először Zcharja (Zakariás) könyvében jelenik meg: „...Íme a királyod jön hozzád, igazságos és győztes ő; szegény és számaron nyargal, vemhén, nőtény számarnak a fián.” Érdekes, hogy mindenki a számarra emlékszik és nem az annál jóval fontosabb részletekre. Például arra, hogy a Messiás mindenekelőtte tekintélyes politikai vezető (király).

Ezt írta tehát Zakariás, Dániel jóslata szerint viszont felhőn lovgolva érkezik majd a Megváltó. A magyarázóknak a két eltérő változat nem kis fejtörést okozott, míg végül a következőkre jutottak: ha méltók leszünk rá, a megváltás gyorsan történik meg, és talán olyan pompás, látványos keretek között, mintha a Messiás az ég felhőin érkezne. Ha viszont még nem vagyunk rá méltók, lassú lesz a megváltás és valószínűleg nehézkes, mintha a Messiás számarháton jönne.

De hogy lett a számar fehér színű? Hiszen a Talmudban olyan utalást találunk, miszerint a Messiás számára száz színben pompázik! Erre a kérdésre nem találtam választ.

HITKÖZSÉGI HÍRADÓ

Dr Dolinay Tamás hitközségi tagunk Forgácsaim 3. című könyvének bemutatója alkalmával ismét rangos kulturális eseménynek adhattunk helyet és lehettünk résztvevői. A szerző és neje, az általuk meghívott előadók jóvoltából szellemi élményekkel is gazdagodva gondolunk vissza az igazán kellemes hangulatú délutánra. A Szabó Tibor festőművész grafikáival illusztrált gondolatok és a patinás helyszín méltó módon egészítették ki egymást. Köszönjük, Tamás, várjuk a negyediket.

Részt vettünk az előre megírt, papírból felolvasott zsidókat listázni akaró parlamenti felszólalás elleni demonstráción. A kiváltó ok és a reakció egy-

aránt magán viseli a politikai színjáték jegyeit, de mégis jó volt ekkora létszámú jóérzésű tömeg részének lenni.

2012. december 10-én az Alapvető Jogok Biztosának a Sófár Újsághoz címzett megtisztelő meghívására Dr Klein Éva részt vett az Emberi Jogok Napja alkalmából rendezett Janusz Korczak emlékünnepeken.

Az Alapvető Jogok Biztosának Budapest Nádor u. 22. szám alatti hivatalában létrehozták a Korczak termet és meghitt ünnepség keretében felavatták Janus Korczak (Henrik Goldszmit) emléktábláját. Az ünnepségen felszólalt többek között Ilan Mor nagykövet úr és Feldmájer Péter elnök úr.

Kissé rendhagyó módon, ökumenikus jelleggel rendeztük meg az idei cha-

nukai megemlékezést. A kezdeményezés túlnyomó többségben kedvező fogadtatásra talált. Példa erre a rengeteg gratuláció, pozitív visszajelzés még a világhálón is: lapzártáig több mint 1.000 számítógépről nézték meg a felvételt!

Január 29-én újabb esemény színhelye volt a zsinagóga: az Isten szeretete jegyében megtartott ökumenikus imahét záró rendezvényének adtunk helyet.

Ugyancsak pozitív fogadtatásra talált az Utódok reménysége című sorozatban a hitközségünket bemutató epizód, valamint a Kossuth rádióban elhangzott Somos Péterrel készített interjú is. Remélhetőleg sikeres lesz a Szombat című folyóirat munkatársával, Cseh Viktorral történt beszélgetésünkről szóló újságcikk és az ezt tartalmazó könyvrészlet is. A már bemutatott felvételek internetes elérhetőségét meg tudjuk adni. A még készülökről is időben tájékoztatni fogjuk az érdeklődőket.

Hála az ünnepeltnek és családjának, igazán bensőséges keretek között ünnepelethtük meg Weisz Erzsike néni 90. születésnapját.

Szívbemarkoló élmény volt meghallgatni Galambos Zoli bácsi 90. évének összegzéséről szóló gondolatait a születésnapja alkalmából adott kidusán.

Köszönjük az Örökkévalónak, hogy velünk vannak.

Kívánjuk, hogy még sok-sok éven keresztül hitük, lelkierejük, bölcsességük mutasson irányt a hitközség életében – ad mea vöeszrim shana!

Sárosi György elnök

Kivonat a Nyíregyházi Zsidó Hitközség Alapszabályából a 2013. február 17-én 16.00 órai kezdettel tartandó vezetőségválasztó közgyűlés alkalmából (lásd lapunk 12. oldala)

Az elnök, alelnök és vezetőségi tag megválasztása

A hatályos alapszabály szerint az elnököt, alelnököt és vezetőségi tagot (továbbiakban: vezetőség) a közgyűlés választja meg. A közgyűlés akkor határozatképes, ha legalább 15 hitközségi tag jelen van.

Először a választási bizottságot kell nyílt szavazással megválasztani. A választási bizottság terjeszti a közgyűlés elé a jelöltek listáját. A jelölteknek nyilatkozniuk kell, hogy a jelölést vállalják. A jelölések alapján a háromtagú vezetőségről jelöltlistát kell létrehozni, amelyen fel kell tüntetni az elnök, az alelnök és a vezetőségi tag személyét. Bármely hitközségi tag javaslatot tehet jelöltlistára.

A hangsúly a listán van, tehát nem egy-egy személyre kell javaslatot tenni, hanem mindenki, aki javaslatot tesz, három tagot kell, hogy felsoroljon, megnevezve, ki legyen az elnök, az alelnök és a vezetőségi tag. Ha összeáll a jelöltlista, a közgyűlésnek kell ugyancsak nyílt szavazással eldönteni, hány darab és milyen összetételű lista kerül fel a szavazólapra.

A szavazás titkos, az elkészült szavazólapokon a listákra kell szavazni. A szavazólap akkor érvényes, ha egy lista alatt lévő körbe tesz a tag „X” jelet. A listáról kihúzni, vagy mást odaírni nem lehet, ha ezt valaki mégis megteszi, a szavazólap érvénytelen. Érvénytelen akkor is, ha két listára tesz „X” jelet, vagy egyik listára sem tesz.

A kitöltött szavazólapokat az urnába kell helyezni, a szavazatokat a választási bizottság számolja meg. Az a lista nyer, amelyik a legtöbb szavazatot kapja.

A Hitközség vezetősége

Szavazólap (minta)	
1. sz. lista	2. sz. lista
Elnök:	Elnök:
Alelnök:	Alelnök:
Vezetőségi tag:	Vezetőségi tag:
○	○

TEMETŐI NYITVA TARTÁS

Március 30-ig:
vasárnaptól csütörtökig 9-től 12-ig.

Április 1-től:
hétfőtől csütörtökig 9-től 16-ig,
vasárnap 9-től 12-ig.

Pénteken és szombaton, valamint állami és zsidó ünnepeken zárva.

Telefon: 06-30-490-0084

PESZACHI IMAREND

Peszach I:

március 25, hétfő 18.00:
mincha, maariv
Széder este: 18.30
március 26, kedd 8.30:
sachrit

Peszach II:

Március 26, kedd 18.00:
Mincha, maariv
Március 27, szerda 8.30:
Sachrit

Peszach VII:

március 31. vasárnap 19.00:
mincha, maariv
április 1. hétfő 8.30:
sachrit

Peszach VIII:

április 1. hétfő 19.00
mincha, maariv
április 2. kedd 8.30
sachrit – mazkir!

A peszachi kóser
élelmiszerek
megrendeléséről
érdeklődjön irodánkban
személyesen, telefonon
vagy e-mailben.

MEGHÍVÓ

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség 2013. február 17-én
vasárnap 16.00 órai kezdettel tartja
ez évi vezetőségválasztó közgyűlését,
amelyre szeretettel meghívja a hitközség tagjait.

Napirendi pontok:

A 2012. évi zárszámadás ismertetése,
a 2013. évi költségvetés benyújtása,
vezetőségválasztás a 2012-ben módosított alapszabály szerint

A közgyűlés után rendezzük meg a halvacsorával egybekötött
Zájin ádar ünnepséget.

Kérjük, részvételi szándékát február 11-ig jelentse be
a hitközség telefonszámán: 06-42-417-939
vagy e-mail címén: nyirzsido@gmail.com

Hitközségi tagok és hozzátartozóik számára
a vacsora ingyenes.

PURIM

Február 24-én vasárnap
hitközségünk
purimi ünnepséget rendez.
10.00 órától Megila olvasás,
utána szórakoztató műsor.

***Minden érdeklődőt
szeretettel várunk!***

KÓSER

borok, italok,
sütemények, fűszerek,
konzervek, édességek kaphatók:
Budapest, Dob u. 35.
(az ortodox hitközség épületében).

Nyitva: hétfőtől csütörtökig
8.00-19.00,
Pénteken 8.00-13.00 óráig.
Tel.: 06-1344-5165;
06-20-318-0640

SÓFÁR

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség folyóirata Postacím: 4400 Nyíregyháza, Mártírok tere 6., e-mail: sofarujsag@gmail.com,
tel./fax: (36)-42-417-939 Web: www.sofar-ujzag.hu Számlaszám: OTP 11744003-20331427
Szerkesztők: Dr. Klein Éva és Sárosi György. Főszerkesztő: Somos Péter. Felelős kiadó a Nyíregyházi Zsidó Hitközség.
Typográfiai munkák: Kalenda Szerkesztősége (4400 Nyíregyháza, Zrínyi I. u. 3-5)
Készült a Gprint Iroda digitális nyomdájában (4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 7/A)

A folyóirat ingyenes!